

Tjänsteskrivelse

Datum

2025-01-16

Vår referens

Paulina Franzén

Utvecklingssamordnare

paulina.franzen@malmo.se

Remiss angående Remiss Socialdepartementet - En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (Ds 2024:30) ASN-2024-22910

Sammanfattning

Socialdepartementet har haft i uppdrag att utreda och föreslå en ordning där socialnämnder tidigt kan stödja och skydda barn och unga utan samtycke från vårdnadshavare eller barnet. Utredningen föreslår en ny lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (LIV).

Socialnämnder ska få befogenhet att besluta om att barn och vårdnadshavare ska delta i insatser utan samtycke samt att de ska följa särskilda föreskrifter. Socialnämnden får kontrollera efterlevnaden av föreskrifter genom drogtest och elektronisk övervakning, samt begära handräckning av Polismyndigheten vid behov.

Föräldrar ska ha rätt till tillfällig föräldrapenning vid deltagande i insatser som socialnämnden beslutar om enligt socialtjänstlagen (SoL) eller LIV.

Förvaltningen är positiv till intentionerna men ser utmaningar och risker med förslagen. Det finns risk för att socialtjänstens beslut uppfattas som godtyckliga och att tilliten minskar. Den nya lagen bidrar till en ökad handläggning och administration för socialtjänsten. Förvaltningen bedömer att det finns några fördelar med LIV men att nackdelarna överväger.

Förslag till beslut

1. Arbetsmarknads- och socialnämnden beslutar att godkänna yttrande gällande Socialdepartementets remiss En lag om öppna insatser till vårdnadshavare, bar och unga när samtycke saknas (Ds 2024:30).
2. Arbetsmarknads- och socialnämnden skickar yttrandet till kommunstyrelsen.

3. Arbetsmarknads- och socialnämnden justerar paragrafen omedelbart.

Beslutsunderlag

- En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (Ds 2024:30)
- G-Tjänsteskrivelse Remiss Socialdepartementet - En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (Ds 2024:30)
- Ds-2024-30 En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas
- Yttrande Remiss från Socialdepartementet - En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare barn och unga när samtycke saknas (Ds 2024:30)

Beslutsplanering

ASN beredning 2025-01-02

Arbetsmarknads- och socialnämndens arbetsutskott 2025-01-09

Arbetsmarknads- och socialnämnden 2025-01-23

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen.

Ärendet

Bakgrund

Regeringen har gett Socialdepartementet i uppdrag att utreda, analysera och lämna förslag på en ordning som innebär att socialnämnder i ett tidigt skede ska kunna stödja och skydda barn och unga när vårdnadshavarna, barnet eller den unge inte samtycker till insatser i öppna former. (S 2022:D).

Det övergripande målet, att bryta en negativ utveckling, innefattar att förebygga och förhindra att barn och unga involveras i kriminalitet. Uppdraget har delvis ändrats och utökats under tiden som utredningen pågått.

Utredningen har resulterat i promemorian *En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas, är uppdraget slutfört*. Malmö stad är remissinstans och arbetsmarknads- och socialnämnden har getts möjlighet att yttra sig till kommunstyrelsen.

Sammanfattning av utredningens förslag

Utredningen föreslår bland annat att socialnämnden

- får besluta att vårdnadshavare ska delta i insatser i öppna former när samtycke saknas,

- får besluta att vårdnadshavaren ska följa så kallade särskilda föreskrifter som får avse barnets dagliga omsorg exempelvis delta i föräldramöten eller hjälpa barnet till en fritidsaktivitet,
- får förena beslut om insatser med vite,
- får besluta att barn och unga ska delta i insatser i öppna former när samtycke saknas, i ett tidigare skede än vad nu gällande § 22 LVU medger,
- får besluta att barnet eller den unge ska följa särskilda föreskrifter som får avse skolgång, fritidsaktiviteter, praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet, skyldighet att vara nykter och drogfri och skyldighet att under vissa tider vara hemma,
- ska följa genomförandet av insatser och särskilda föreskrifter, i första hand genom kontakt med de berörda,
- får kalla till samtal vid bristande efterlevnad av beslut om insatser och särskilda föreskrifter,
- får begära handräckning av polisen,
- i vissa fall ska kunna besluta om elektronisk övervakning, fotboja, om barnet har fyllt 15 år,
- i vissa fall får besluta om drogtest, och
- ska kalla vårdnadshavare och barnet eller den unge som ännu inte fyllt 21 år till ett allvarssamtal när barnet eller den unge för första gången är misstänkt för brott på vilket fängelse kan följa.

För att göra det lättare för föräldrar att delta, föreslås att de ska ha rätt till tillfällig föräldrapenning när de deltar i insatser i öppna former som socialnämnden beslutar om enligt SoL eller den nya lagen, LIV.

Tillämpningsområdet för påföljden ungdomsvård föreslås utvidgas så att påföljden även kan omfatta beslut och åtgärder enligt bestämmelserna i LIV.

Arbetsmarknads- och socialförvaltningens ställningstagande

Arbetsmarknads- och socialförvaltningen är positiv till utredningens intentioner att stärka stödet och skyddet för barn och unga men ser flera utmaningar och risker med förslagen. Förvaltningen bedömer att det finns några fördelar med LIV men att nackdelarna överväger.

En genomgående risk är att de kan förstärka en negativ bild av socialtjänsten. I vissa delar konstaterar utredningen att det inte finns stöd för att de föreslagna bestämmelserna kommer att ha önskad effekt.

Förvaltningen arbetar i likhet med andra kommuner för att ställa om till en hållbar socialtjänst i enlighet med den nya socialtjänstlagens intentioner att vara förebyggande, lätt tillgänglig och kunskapsbaserad.

Att fortsätta utveckla arbetssätt och insatser för att tidigt fånga upp och stödja enskilda står i fokus. Bilden av socialtjänsten som en repressiv och rättsosäker myndighet behöver förändras. Införandet av LIV riskerar att få motsatt effekt.

Förslag om ny lag om insatser när samtycke saknas

Det finns situationer där dagens lagstiftning inte är tillräcklig för att stödja och skydda barn och unga.

En fördel med den föreslagna lagen kan vara att ett tvingande beslut om en insats kan öka möjligheterna att få till stånd möten för att arbeta motivationshöjande.

Det finns stöd i kunskap och beprövad erfarenhet att den enskildes motivation har betydelse för insatsers effekter, liksom relationen med socialarbetaren.

Socialtjänsten ska få möjlighet att förebygga negativa utvecklingar genom att tillämpa LIV även i tidiga skeden av problematiska situationer. Det kommer att vara svåra bedömningar om risken för en negativ utveckling motiverar tvingande insatser. Trots utredningens överväganden finns det en risk att besluten kommer att uppfattas som godtyckliga.

Det är troligt att målgruppen för insatser enligt LIV framför allt blir barn och vårdnadshavare med en redan utvecklad problematik. När barn och deras vårdnadshavare blir aktuella hos socialtjänsten för en utredning har det som regel redan uppstått en mer omfattande problematik.

LIV ska ersätta dagens ”mellantvång”, 22 § lagen om vård av unga, LVU (1990:54). Förvaltningen efterfrågar en översyn av möjligheterna att förstärka och utveckla LVU innan en helt ny lag införs.

Utredningen har inte utrett vilka konsekvenser den nya lagen kan få för tillämpningen av LVU och om det finns en risk att domstolarna kommer att kräva att inte bara frivilliga insatser utan även insatser enligt LIV ska vara uttömda.

Det skulle kunna medföra att det i praktiken snarast blir en skyldighet för socialtjänsten att tillämpa LIV.

Det kan även bidra till att vård utanför hemmet fördröjs och att barn och unga far illa.

Socialnämnden ska kunna besluta om föreskrifter vid insatser enligt LIV

Föreskrifter kan vara en tydlig markering kring förväntningar på en vårdnadshavare eller ett barn, men det är tveksamt om beslutet bidrar till att man i högre utsträckning följer kraven.

Det finns otydligheter i hur genomförandet av föreskrift och kontroller ska genomföras i praktiken och den nya lagen innehåller inte några tydliga konsekvenser när barn inte följer den beslutade föreskriften.

Uppföljning av föreskrift om nykterhet i form av drogtest

Förslaget bedöms inte innebära någon större skillnad jämfört med hur det fungerar idag. Förvaltningen fattar beslut om att kontrollera nykterhet eller drogfrihet, i samtycke med barnet och vårdnadshavarna.

Ett beslut mot barnets vilja kan fungera som en markering, men ger inte en ökad möjlighet att kunna genomföra en kontroll om inte barnet vill medverka till det.

Uppföljning av föreskrift om att vistas i hemmet vissa tider i form av elektronisk övervakning

Förvaltningen avstyrker förslaget om uppföljning av föreskrift om vistelse i hemmet vissa tider i form av elektronisk övervakning.

I utredningen framkommer att den danska regeringen avskaffade regleringen om elektronisk övervakning mindre än två år efter att den trätt i kraft. Man ansåg att det inte var rätt väg att förebygga ett kriminellt och asocialt beteende samt att elektronisk övervakning inte kan ersätta en konsekvent pedagogisk omsorg.

Det finns en stor risk för sammanblandning av roller om socialtjänsten tvingas arbeta under former som liknar påföljder för dömda

Socialtjänsten och de rättsvårdande myndigheterna har olika roller. Socialtjänstens insatser utgår från barnets behov av stöd och skydd och de rättsvårdande myndigheternas insatser ska markera att samhället tar avstånd från den brottsliga verksamheten, själva brottet.

Bestämmelsen skulle ge socialtjänsten rätt att besluta om begränsningar som ett HVB inte får vidta gentemot ett barn under en placering utanför hemmet enligt SoL eller LVU. Befogenheten framstår inte som proportionerlig. Det skulle vara rimligare att se den som en möjlighet att stödja LVU-vård som bedrivs i hemmet.

En utmaning är att säkerställa att hemsituationen är tillräcklig för att det ska kunna bedömas vara barnets bästa att det tvingas till att vistas i hemmet vissa tider.

Vite

Förslaget att kunna förena beslut om föreskrift med vite om de inte följs är ett bättre alternativ än det ursprungliga förslaget att dra in exempelvis barn- eller studiebidrag. Det visar på vikten av delta i socialtjänstens insatser, samtidigt som det finns möjlighet att ta hänsyn till den enskildes förutsättningar.

Möjligheten att besluta om vite får sannolikt inte en tillräckligt stor effekt för att det ska väga upp för riskerna. Förutom att det kan bidra till att samarbetet försvåras medför det en ökad handläggning och administration.

Det finns en risk att socialtjänsten i slutändan inte kommer att ansöka om att få vite utdömt, då det är sannolikt att det ofta inte är lämpligt eller möjligt. Detta eftersom det ofta rör sig om familjer i utsatta situationer.

Ungdomsvård ska omfatta insatser enligt LIV

Utredningen menar att det är positivt om fler barn och unga kan få ungdomsvård, i stället för den mer kända påföljden ungdomsövervakning. Det skulle möjliggöras

genom att socialtjänsten kan besluta om föreskrifter och elektronisk övervakning enligt LIV som del av vården.

Även om syftet och genomförandet inte är helt detsamma som ungdomsövervakning skulle ansvaret för en sådan ingripande åtgärd flyttas från rättsväsendet till socialtjänsten.

Det är inte tydligt varför det skulle vara bättre. Det är svårt att se hur flera tvingande beslut skulle bli mer effektivt. Den föreslagna ordningen kan skapa ett komplext och otydligt regelverk med risk för sammanblandning av roller.

Föräldrapenning vid deltagande i insatser

Förvaltningen ställer sig positiv till detta förslag som visar att samhället och lagstiftare anser att det är viktigt att medverka i socialtjänstens insatser. Det ger ett positivt incitament, något som kan antas vara mer effektivt än repression.

Skyldighet att kalla till allvarssamtal

Den föreslagna skyldigheten är inte nödvändig, något som utredningen själv konstaterar.

Förvaltningen delar utredningens bild att befintliga bestämmelser kring orosanmälningar, underrättelser från polis gällande barn samt medverkan vid polisförhör är tillräckliga.

Det är positivt att i sammanhanget uppmärksamma gruppen unga 18 - 20 år.

Om bestämmelsen om allvarssamtal för barn införs skulle det kunna vara motiverat att införa en bestämmelse om att socialtjänsten ska erbjuda unga 18 - 20 år ett samtal när det inkommer en underrättelse från polis om misstanke om brott.

Ökad handläggning och administration

Att införa ytterligare en lag som ska reglera uppdraget leder sannolikt inte till ett mer effektivt socialt arbete.

Komplexiteten i uppdraget ökar när socialsekreteraren måste navigera mellan fler lagar och regelverk; SoL, LIV, LVU, LUL samt viteslagen.

Det finns en risk för att socialsekreterarnas tid äts upp av bedömningarna enligt LIV samt den ökade handläggning och administration som lagen medför.

Vid ett eventuellt införande av LIV är det avgörande att kommunerna får tillräckliga resurser enligt finansieringsprincipen.

Ansvariga

Truls Hallin Avdelningschef

Britt-Marie Pettersson Förvaltningschef